

at budskabet går lidt tabt for ikke-antropologer, som måtte forvirres over de mange emnespring og skift frem og tilbage mellem offentlighed og forskningsmiljø.

De tre midterste kapitler i bogen behandler temaer, som har været centrale i antropologien, og som på hver sin måde har farvet fagets og offentlighedens forståelse af kultur. Vi kommer rundt om gruppetilhørsforhold, etnicitet og nationalisme. Vi hører om sprog, betydning og erfaring i en lettilgængelig gennemgang, og vi hører om den fokusering, der ligger på vedholdenhed og kontinuitet i studier af kulturel arv, rødder og kulturminde. Emnerne behandles anstændigt, men ligesom i kapitel 3 er der en fare for, at læseren tabes i den store variation af emner, som antropologien kan behandle.

I bogens sidste to kapitler tydeliggør Hastrup, hvorledes hendes eget nyere arbejde med henholdsvis menneskerettigheder og teaterantropologi peger fremad mod en fortsat udvikling af kulturbegrebet. Hastrup er fortaler for et begreb, som fanger forholdet mellem den enkelte og fællesskabet på en måde, der fastholder fleksibiliteten i menneskelig væren. Disse kapitler er klart bogens mest interessante. I kapitlet „kultur som illusion“ fastslår Hastrup, at der stadig er „brug for et begreb, der kan samle perspektivet på de livsverdener, mennesker skaber og forandrer. Et begreb som medtænker både de fælles temaer, der indgår i menneskers billede af sig selv og giver deres handlinger mening og retning, samtidig med at disse handlingers delagtighed i realiseringen af kultur anerkendes“.

Ønsket om at bygge bro mellem forskningsmiljø og offentlighed er tydeligt i bogen, men giver den et lidt pudsigt forløb. Som læser følges man ikke over en bro, der fører en fra et punkt til et andet en gang for alle. I stedet springer man med Hastrup frem og tilbage over broen flere gange, fra antropologisk teorihistorie til den offentlige debat og tilbage igen. Man efterlades med det indtryk, at selvom antropologien nok har meget at sige om kultur – og også meget, der synes aktuelt at bidrage med til nutidens debat om kultur (og integration) – så er der alligevel meget meget langt fra forskningsmiljø til offentlighed.

Bogens styrke ligger i dens søgen efter også at pege fremad og i dens stræben efter at vise, hvorledes kultur giver mening som en analytisk ramme, der i Hastrups formulering modsvarer samfundets kompleksitet med et tilbud om fleksibilitet. Den del er forfriskende læsning, som gør den anbefalelsesværdig for andre og flere end de, som søger en introduktion til antropologiens grundbegreb.

Charlotte Jacobsen
Ph.d.-studerende
Institut for Antropologi
Københavns Universitet

Vibeke Steffen, Richard Jenkins & Hanne Jessen (eds.): *Managing Uncertainty. Ethnographic Studies of Illness, Risk and the Struggles for Control*. København: Museum Tusulanums Forlag 2004. 287 sider. ISBN 87-7289-963-8. ISSN 1811-0665. Pris: 298 kr.

I januar 2000 blev den anden nordiske workshop i medicinsk antropologi afholdt i Danmark. Indlæg herfra foreligger nu som en essaysamling, der alle bygger på igangværende etnografiske studier. De forskellige essays handler om måder, hvorpå menne-

sker søger at kontrollere usikkerhed, om nogle af de former for risici, mennesker møder i livet, særligt i forbindelse med sygdom og lidelse, og om konsekvenserne af de måder, mennesker søger at opnå kontrol og sikkerhed på. Enkelte essays er udvidede eller redigerede udgaver af forfatterens tidligere publicerede tekster.

De tre redaktører har skrevet en grundig, tankevækkende og velkomponeret introduktion. De insisterer på, at i forhold til en hvilken som helst konceptualisering af helbred og sygdom er det nødvendigt at fokusere på usikkerhed. Det gælder blandt andet i forhold til, hvordan den syge og medlemmerne af dennes netværk møder, oplever og agerer i forhold til usikkerhed, og hvordan det ikke er „... the gravity of life and death which produces uncertainty, but, rather, their uncertainty that makes life and death matter in the first place“ (s. 12). Redaktørerne argumenterer for, at bogens 11 essays skriver sig ind i tre diskussioner: kontrol af usikkerhed, usikkerhed forbundet med kontrol og skabelse af kontrol. Det er absolut en relevant inddeling, som læseren kan få megen glæde af at læse de forskellige essay i forhold til.

Inden for den første diskussion om *kontrol af usikkerhed* markerer Susan Whytes essay om håndtering af usikkerhed i det østlige Uganda sig. Hun demonstrerer, at det for folk i Bunyole ikke drejer sig om at acceptere usikkerhed eller ej. Der er usikkerhed. Det, som har betydning, er, hvordan man praktisk og specifikt handler og kan handle i forhold til usikkerhed i forskellige kontekster. Det drejer sig blandt andet om at kunne bevare håbet, indtil døden er et faktum, som Jónína Einarsdóttir konkluderer i sit essay om papel-mødre i Guinea-Bissau og deres identifikation af „ikke-menneskelige“ børn.

I forhold til den anden diskussion om *usikkerhed forbundet med kontrol* sættes der blandt andet fokus på, at selvom forskellige former for medicin, behandling og sygdomsforebyggende interventioner benyttes for at minimere eller kontrollere usikkerhed, er efterstræbelsen af troværdige forudsigelser i sig selv et usikkert projekt. Dette fremstår blandt andet tydeligt i Paul Wenzel Geisslers essay, der handler om hans deltagelse i et epidemiologisk projekt i Kenya. I dette projekt blev der blandt andet taget blodprøver på skolebørn, hvilket udløste debat, uro og vrede forældre, der mistænkte forskerne for at være „blod-tyve“ (*kachinja*). Geissler argumenterer for, at „blod-tyveri“ symboliserer den mistillid, luo-familier har til staten og eksterne agenter for international biomedicin.

Vibeke Steffen viser i sit essay, hvordan alkoholikere på antabus hele tiden udfordrer den kontrol, de har underlagt sig. De forsøger på forskellig vis, om og hvordan de kan drikke alkohol, samtidig med at de er på antabus. Hun taler ligefrem om, at usikkerhed forbundet med kontrol bliver kultiveret på en særlig måde, som ikke alene omfatter alkoholikeren, men også behandlerne.

I forhold til den tredje diskussion om, *hvordan usikkerhed skabes og genskabes* demonstrerer flere forfattere, at behandling, screening, medicin, interventioner osv. ikke alene erstatter usikkerhed med sikkerhed, men vedvarende også skaber og genskaber usikkerhed. Dette fremstår særligt tydeligt i Mette Nordahl Svendsens essay, hvor hun diskuterer de sociale dramaer, der opstår ud fra ønsket om at kontrollere risiko for at få en nedarvet kræftsygdom i fremtiden. Hun argumenterer for, at de sociale dramaer ikke bare eksisterer ved siden af genetisk testning. De skaber også genetisk risikovurdering og oplevelser at „at være i risiko“.

Det er absolut bogens styrke, at redaktørerne har valgt at indskrive de forskellige essay i klassiske temaer i antropologien. Derved løftes flere af teksterne ud af deres til tider snævre og omstændeligt fortalte etnografiske kontekst. Det er dog ærgerligt, at

forfatterne ikke selv i langt højere grad eksplicit har forholdt sig til introduktionen. Formentlig havde det også medvirket til, at essaysamlingens målgrupper var trådt klarere frem.

Helle Ploug Hansen
Professor, antropolog
Institut for Sundhedstjenesteforskning
Syddansk Universitet

Helle Rydstrøm: *Embodying Morality. Growing Up in Rural Northern Vietnam.* Honolulu: University of Hawai'i Press 2003. 234 sider. ISBN 0-8248-2524-1. Pris:\$45.

Som en af de første, der i 1990'erne fik tilladelse til at lave feltarbejde i Vietnam, opholdt Helle Rydstrøm sig i 1994 i en nordvietnamesisk kommune, hvor hun studerede børneopdragelse med særligt fokus på, hvordan kønsforskelle inkorporeres i barnet fra dets første leveår. Inspireret af Bourdieu og feministiske teorier tager analysen udgangspunkt i diskussionen om kropsliggørelse (embodiment), som i 1990'erne begyndte at spille en central rolle i antropologien, ikke mindst inden for den medicinske antropologi. Kroppen, foreslår Rydstrøm, kan ses som en analytisk kategori, der kan bruges til at ophæve skellet mellem det biologiske og det sociale køn. Kroppen, forstået som dens fysiologiske egenskaber såvel som den måde, hvorpå disse konstrueres i en særlig kontekst, gør skellet mellem essentialisering og social konstruktion uholdbart. Gennem en diskussion af habitus og måden, hvorpå muskulære mønstre og verbale udtryksformer bliver til permanente dispositioner, viser hun, hvordan kønnede moralske værdier inkorporeres gennem hverdagslivets praksis.

Moral er et omdrejningspunkt for social interaktion i Vietnam. Først moral, derefter viden, siger den klassiske konfucianske doktrin, der stadig spiller en stor rolle, om end den manifesterer sig som en kompleks synkretisme, hvor ikke mindst et halvt århundrede med kommunistisk ideologi har en central plads. Moral hænger for vietnameserne tæt sammen med kropslige udtryk og kropslig kontrol (kropsholdning, stemmeføring m.m.), noget, der i særlig udpræget grad gælder for kvinder. Piger og kvinder anses for eksterne i forhold til den patrilineære slægtskabsgruppe. I modsætning til drenge, der er født med slægtskabsgruppens nedarvede ære, omdømme og moral, er pigerne født som ubeskrevne blade, der skal formes og oplæres i korrekt moralsk adfærd. Et centralt begreb i denne proces er *tinh cam*, der betyder noget i retning af følsomhed eller sensitivitet over for sociale sammenhænge – at kunne handle og opføre sig passende i diverse sociale situationer. Rydstrøm viser gennem detaljeret beskrivelse af interaktionen mellem voksne og børn, hvordan sensitiviteten over for det sociale liv bliver en kropsliggjort del af pigers habitus og noget, der ikke reflekteres over til daglig. Gennem denne gradvise inkorporering af *tinh cam* kan en pige opnå et godt omdømme og dermed tilføre sit hushold og sin patrilineære familie hæder og ære. Det er kvindelige slægtninges ansvar, at dette bliver tilfældet, og det er generelt kvindelige familiemedlemmers ansvar, at ro og harmoni opretholdes i familien. En pige, der ikke opfører sig ordentlig, dvs. moralsk passende, kan starte en dominoeffekt, hvor hendes egen såvel som hendes kvindelige slægtninges sociale position er på spil og i sidste ende dermed også hendes patrilineære